

ВАСИЛЬЄВ Адам Дмитрович,
аспірант кафедри психології особистості
та соціальних практик,
факультет психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти,
Київський столичний університет Бориса Грінченка
ORCID ID: 0009-0005-7291-4711

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ ПСИХОЛОГА ПРИ НАДАННІ ОНЛАЙН-ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах війни психологічна практика зазнає глибокої трансформації, що зумовлена необхідністю швидкого реагування на масові психотравмуючі події та неможливістю забезпечення традиційних форматів очної допомоги. Онлайн-консультування стає подекуди єдиним можливим способом підтримки осіб, які перебувають у зонах бойових дій, вимушеній міграції чи в умовах постійної небезпеки. Проте така форма роботи радикально змінює характер професійної взаємодії, піднімаючи низку етичних питань, що виходять за межі класичних уявлень про психотерапевтичний процес.

Актуальність теми обумовлюється тим, що війна створює ситуації, у яких психолог змушений приймати рішення в умовах моральної невизначеності, коли традиційні професійні стандарти або важко застосувати, або конфліктують між собою. Зокрема, йдеться про дилеми, пов'язані з відповідальністю за надання допомоги у кризових ситуаціях за відсутності достатніх технічних чи етичних гарантій безпеки, про забезпечення конфіденційності в умовах цифрових ризиків, а також про межі компетентності фахівця, який сам є учасником травматичного контексту війни. Онлайн-простір впливає на внутрішню стійкість психолога, що ускладнює дотримання етичних принципів нейтральності, безпеки та професійної дистанції.

Проблематика дослідження полягає у відсутності цілісного теоретичного осмислення цих нових викликів, адже існуючі етичні кодекси переважно орієнтовані на стабільні соціальні умови й не враховують специфіку воєнного часу, де пріоритети гуманності, безпеки й оперативності можуть вступати у суперечність. Етичні дилеми у таких ситуаціях часто мають екзистенційний характер, зачіпаючи фундаментальні питання меж професійного обов'язку, автономії клієнта та моральної відповідальності фахівця.

Метою дослідження є комплексний аналіз етичних дилем, що виникають у процесі надання психологічної онлайн-допомоги в умовах війни, з подальшим визначенням можливих орієнтирів для формування професійних стандартів і стратегій етичного реагування.

Дистанційний формат взаємодії суттєво ускладнює дотримання етичних стандартів компетентності, оскільки онлайн-комунікація обмежує можливість адекватної оцінки стану клієнта, знижує контроль над терапевтичним процесом і підвищує ризик помилкових інтерпретацій. Згідно з дослідженнями, саме питання професійної компетентності та меж відповідальності є одними з найчастіших етичних дилем в онлайн-практиці, особливо коли фахівці працюють із травматичними випадками, не маючи спеціальної підготовки у сфері кризової психології чи психотравматології, що свідчить про необхідність інтеграції спеціалізованого навчання з кризового реагування та онлайн-консультування в етичні стандарти професійної освіти психологів¹.

У новітніх дослідженнях також підкреслюється, що компетентність у цифровому середовищі не може розглядатися виключно як технічна або процедурна навичка. Компетентність має включати постійний процес етичної саморефлексії, який допомагає фахівцю усвідомлювати власні обмеження та уникати «ілюзії всеспроможності», особливо в умовах надзвичайного стресу, характерного для воєнного контексту². У цьому аспекті професійна етика трансформується з набору правил у динамічну систему моральної орієнтації, де критичне осмислення власних рішень стає невід'ємною складовою компетентності.

1 Chipise, E., Wassenaar, D., & Wilkinson, A. (2018). Towards new ethics guidelines: the ethics of online therapy in South Africa. *South African Journal of Psychology*, 49, 337–352. <https://doi.org/10.1177/0081246318811562>

2 Osman, M., & Simnani, M. (2025). Fostering Ethical and Competent Practices in Modern Clinical Psychology. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 51, 206–218. <https://doi.org/10.9734/ajess/2025/v51i21778>

У контексті збройного конфлікту, масових переміщень населення та кібератак навіть передача базової інформації через нестабільні канали зв'язку може становити загрозу фізичній безпеці клієнта, а це породжує складну етичну дилему: психолог має забезпечити конфіденційність у середовищі, де технологічний контроль є частково або повністю недосяжним³.

Використання онлайн-засобів для психологічного консультування в умовах війни актуалізує питання моральної відповідальності за технологічне посередництво. У ситуації, коли психолог змушений діяти через вразливі платформи або мобільні додатки, виникає новий тип етичної відповідальності – відповідальність за усвідомлення цифрових ризиків, навіть якщо не залежать від компетенції фахівця. Практика воєнного часу демонструє, що небезпека витоку інформації, прослуховування або несанкціонованого доступу до електронних повідомлень є системним ризиком, який не можна ігнорувати в межах професійної етики⁴.

Дистанційна форма психологічної допомоги вимагає переосмислення принципів інформованої згоди, адже клієнт повинен бути поінформованим про технічні загрози, що супроводжують процес онлайн-взаємодії, а також стосується вибору платформ для відеозв'язку, методів зберігання файлів, а також використання зашифрованих каналів комунікації. Недотримання таких вимог створює ризик вторинної травматизації клієнта у разі компрометації особистих даних⁵.

Цифрова етика стає частиною соціальної відповідальності психолога перед клієнтом, який довіряє йому найвразливішу частину свого досвіду. У дистанційному форматі психолог позбавлений можливості повноцінно зчитувати невербальні сигнали клієнта, що ускладнює емпатичну взаємодію, але водночас сприяє формуванню хибного відчуття «безпечної дистанції». Така ілюзія призводить до емоційного перенавантаження, особливо коли психолог і клієнт поділяють спільний травматичний досвід війни, перебуваючи в умовах постійного стресу⁶.

3 Lewis, C. (2024). Protecting Confidentiality in the Digital Ecosystem of Humanitarian Aid. *Voices in Bioethics*, 10, 1–4. <https://doi.org/10.52214/vib.v10i.12505>

4 Mensah, N., Adzakupah, G., Kissi, J., Taylor-Abdulai, H., Johnson, S., Agbeshie, P., Opoku, C., Abakah, J., Osei, E., Agyekum, A., & Boadu, R. (2024). Health Professionals' Ethical, Security, and Patient Safety Concerns Using Digital Health Technologies: A Mixed Method Research Study. *Health Services Insights*, 17, 1–12. <https://doi.org/10.1177/11786329241303379>

5 Emmanuella, N., Omoboye, M., Eneh, N., & Titor-Addingi, C. (2024). Digital communication tools in family therapy: A review of opportunities and challenges for English-Speaking practitioners. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 21, 1892–1899. <https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.21.2.0635>

6 Manalili, J. (2024). Digital Boundaries: A Review of Clinical and Ethical Issues in Telepsychology among Mental Health Professionals. *Diversitas Journal*, 9, 328–343. <https://doi.org/10.48017/dj.v9iSpecial1.2870>

Дослідження сучасних підходів до профілактики емоційного вигорання демонструють, що ключовим захисним фактором виступає наявність структурованої системи супервізії та колегіальної підтримки. Саме такі механізми знижують рівень деперсоналізації та сприяють формуванню почуття професійної спроможності навіть у кризових обставинах⁷. Водночас брак професійного нагляду та неформальне середовище онлайн-комунікації збільшують ризик зміщення терапевтичних ролей, коли психолог, перебуваючи в однаковому контексті небезпеки з клієнтом, втрачає можливість утримувати професійну дистанцію, що може спричинити феномен «спільної травматизації», коли кордони між особистими й професійними емоціями стають розмитими.

Проблема емоційного виснаження фахівців, які працюють у кризових умовах, виявляється глобальною тенденцією. Дослідження, проведене серед студентів і практиків у галузі терапії, вказує, що понад половина респондентів відчувають симптоми емоційного вигорання, тоді як високий рівень резиліентності має лише незначна частка з них, що підтверджує необхідність інтеграції навчальних програм, спрямованих на розвиток стресостійкості та усвідомленого саморегулювання, що стає критично важливим для психологів, які працюють онлайн у воєнному контексті⁸.

Сучасна наукова література вводить поняття «етичної резиліентності» як інтегративної здатності фахівця поєднувати професійну етику, емоційну стабільність і саморефлексію в умовах підвищеного морального навантаження. Дослідження показують, що впровадження програм усвідомленої практики, зокрема майндфулнес-коучингу, сприяє суттєвому зниженню рівня вигорання та депресивних симптомів, одночасно зміцнюючи здатність фахівця зберігати терапевтичні межі та емпатію⁹. Етична резиліентність у цьому контексті постає як професійна норма, що забезпечує безпечну допомогу клієнтам і запобігає вторинній травматизації психолога.

7 Struwig, N., & Van Stormbroek, K. (2023). Support, supervision, and job satisfaction: Promising directions for preventing burnout in South African community service occupational therapists. *South African Journal of Occupational Therapy*, 53, 67–80. <https://doi.org/10.17159/2310-3833/2023/vol53n1a8>

8 Siraj, R., Aldhahir, A., Alqahtani, J., Almarkhan, H., Alghamdi, S., Alqarni, A., Alhotye, M., Algarni, S., Alahmadi, F., & Alahmari, M. (2022). Burnout and Resilience among Respiratory Therapy (RT) Students during Clinical Training in Saudi Arabia: A Nationwide Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 1–10. <https://doi.org/10.3390/ijerph192013047>

9 Chan, C., & Wong, P. (2024). The Evaluation of a Mindful Coaching Programme to Reduce Burnout in Social Workers in Hong Kong-A Pilot Study. *Behavioral Sciences*, 14, 1–10. <https://doi.org/10.3390/bs14100915>

Таким чином, війна докорінно змінила етичний ландшафт психологічної практики, особливо в онлайн-форматі, де робота супроводжується новими моральними, технологічними та емоційними викликами. Основними дилемами постають розмиття меж компетентності, загрози конфіденційності та емоційне виснаження фахівців, які діють у спільному травматичному контексті з клієнтами, що вимагає переосмислення понять «професійного ризику» і «цифрової етики», адже відповідальність психолога виходить за межі технічної підготовки та включає моральне усвідомлення наслідків власних рішень. Етична резилієнтність, що поєднує етичну свідомість, емоційну стабільність і саморефлексію, виступає ключовою умовою безпечної онлайн-допомоги у воєнний час. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці нормативних протоколів і програм професійної підтримки, які інтегрують етику, цифрову безпеку та психотравматологію як основу оновленої гуманістичної парадигми кризової психологічної практики.

DOI: 10.51587/9798-9917-51957-2025-025-93-97